

Детектив - цілком законний літературний жанр

Його перевага полягала в тому, що це - одна із перших і поки що єдина форма популярної літератури, в якій показало себе відчуття поезії сучасного життя.

Цей жанр мав давні корені. Біля витоків детективної літератури став американський письменник Е.А.По, який протягом 1840-1845 рр. створив 5 новел, у яких було закладено ідеї, що лягли в основу принципів сучасного детективу. Він став засновником трьох головних напрямів у детективі - романтичного (власне сенсаційного), класичного (власне інтелектуального) та готичного (жахливого, страшного). У творах класичного типу, власне інтелектуальних детективах, усі події, як правило, відбувалися у першій частині, а потім детектив рухався вперед, доки повністю не розгадував загадки. Що ж стосувалося читача, то він діяв нарівні з великим нишпоркою і мав можливість самостійно працювати над загадкою. Розв'язуючи ту чи іншу таємницю, читач повинен мислити логічно, послідовно, підключивши свій інтелект, звідси і назва - інтелектуальний.

Особливості інтелектуального детективу:

- сюжет побудований навколо злочину;
- у центрі - інтелектуальний процес пошуку істини;
- дія відбувалася у дуже обмеженому просторі;
- головний герой - єдиний, хто міг досягти успіху, який був ніби запрограмованим;
- жертва - "об'єкт роботи нишпорки";
- детектива цікавили найменші подробиці;
- читач мав можливість стежити за розвитком думки слідчого;
- відсутність рухів та емоцій;
- інтерес почуттів сконцентрований на таємниці, а не на трагедії людей;
- злочин мав бути обов'язково розкритий за допомогою логічних умовиводів, а не випадковості, чи немотивованого зізнання;
- монотонність оповіді, довгі розповіді героїв про різні дрібниці;
- мало уваги звернено на великі географічні кордони.

Сьогодні розрізняють багато видів детективної літератури (цей поділ дещо умовний):

1. Американський "крутий" детектив (Раймонд Чандлер).
2. Французький "м'який" соціально-психологічний (Жорж Сіменон).
3. Побутово-таємничий (Чарльз Діккенс).
4. Авантюрно-поліційний (Моріс Леблан).
5. Французький та американський "чорний" детектив (Джеймс Хедлі Чейз, Картер Браун).
6. Радянський міліційний (Олександра Марініна).
7. Суворо-процесуальний та адвокатський (Ерл Стенлі Гарднер).
8. Іронічний чи пародійний (Іржі Морен).
9. Інтелектуальний (логічний, дедуктивний) (Е.А.По, Агата Крісті, А.Конан-Дойль).

Історики детективного жанру підкреслювали, що це унікальна літературна форма, яка відрізнялася від кримінального роману, не мала нічого спільного з поліцейським романом і зовсім не була схожа на роман жахів.

Детектив - це жанр прози, у якому сюжет побудований навколо кримінальної загадки, а головним персонажем був слідчий - представник поліції або приватний нишпорка. Жанр детективу поєднав у собі два досить протилежні принципи: математичну загадку та героїчну поему. У центрі твору - протистояння світу норми, що його захищала поліція чи приватний нишпорка, та злочинного світу.

На ранньому етапі розвитку детективної літератури особлива увага зосереджувалася на тому, хто вчинив злочин. Якщо в розповіді був персонаж, у якого не було жодного мотиву здійснити злочин, і якщо йому дозволялося залишитись до вирішальної частини, так і не опинившись підозрюваним, його справа була не з кращих. "Я зрозуміє, що він злочинець, тому що про нього нічого не сказано," - викрикував читач. Також у детективі відсутнє зображення людини та її долі. У своїй сьогоденній формі він відрізняється чіткою логічністю і деякою абстрактністю.

Таким чином, літературознавці виділили головні ознаки детективного жанру:

- насолода красою аргументу - задоволення інтелектуального характеру;
- емоційна напруга сюжету - відсутність довгих описів, ліричних відступів, побічних тем; цікаві характери, обставини, що легко запам'ятовувалися;
- розгадка таємниці злочину - це не омана читача; ні детектив, ні хто-небудь із офіційних слідчих не міг опинитися злочинцем; злочин розкривався дедуктивним шляхом, а не випадковістю;
- злочинець - лише один; він не міг бути слугою, а тільки людиною з певними перевагами, які зазвичай не наводили на підозру.

У детективі все підкорене сюжету, який складається з 4-х елементів. Простежимо на прикладі оповідання Е.По "Вбивство на вулиці Морґ":

- постановка проблеми (вбивство двох жінок у їхньому будинку);
- поява даних, необхідних для її розв'язання (зачинена зсередини кімната, волосся, не схоже на людське, стрічка кашкета моряка тощо);
- вияв істини, тобто завершення розслідування детективом (вбивцею виявився орангутанг, який утік від свого господаря-моряка);
- пояснення, яким шляхом детектив дійшов до такого висновку (пояснення Дюпена).

У детективі усі події, як правило, відбувалися у першій частині, а потім слідчий рухався вперед, поки повністю не розгадував загадки. Герой детективу - подвійний контактер. З одного боку, приватний нишпорка або талановитий поліцейський протистояв розумним, проникливим або бездіяльним інтелектуалам. Детектив - слідчий з притаманними йому героїчними рисами. Таким чином, посідав місце захисника слабких. З іншого боку, приватний нишпорка чи розумний поліцейський протиставлені достатньо енергійним, але обмеженим охоронцям порядку, які просто не помічали прикмет, що вели до розв'язки.

Правила детективного жанру:

- коли виключені усі варіанти, крім одного, то він і буде правильним, за всієї його, здавалося, неймовірності;
- чим складніша і запутаніша справа, тим її простіше розв'язати.

У інтелектуальному детективі визначали як переваги, так і недоліки. Основна перевага - це різноманітність аналітичних методів (дедукція, індукція, аналіз, логічні умовиводи тощо). Недолік полягав у тому, що твір монотонний, відсутні рухи та емоції, у тексті наявні довгі розповіді героїв про різні подробиці.